

Welkom in Berlijn

AANKOMST IN BERLIJN	3
WAT U NIET MAG MISSEN	4
HOOGTEPUNTEN VAN MICHELIN	6
BERLIJN IN 3 DAGEN	8

De Fernsehturm

© SeanPavonePhoto/Getty Images Plus

De Spree en de 368 meter hoge Fernsehturm: de twee belangrijkste herkenningspunten van Berlijn

© Canadastock_shutterstock

AANKOMST IN BERLIJN

Met het vliegtuig

www.berlin-airport.de

LUCHTHAVEN BERLIN-BRANDENBURG (BER)

Vanaf deze luchthaven kunt u per trein, bus of taxi naar het centrum. Het treinstation bevindt zich **onder** terminal T1 op niveau U2.

FEX (expresstrein) – De snelste manier om naar het Hauptbahnhof te gaan. Stopt in Ostkreuz en Gesundbrunnen. Vertrek om het halfuur.

S9 (regionale trein) – Vertrekt om de 20 min. vanaf spoor 5 of 6. Stopt onder andere bij Ostbahnhof, Alexanderplatz, Friedrichstraße, Hauptbahnhof, Zoologischer Garten, Charlottenburg.

S45 (regionale trein) – Vertrekt om de 20 min. naar de wijken in het zuiden van Berlijn (stopt in Neukölln, Hermannstraße, Tempelhof; eindhalte Südkreuz).

X7 of **X71** (expresbus) – Brengt u in een kwartier van terminal 1-2 op de luchthaven naar metrostation Rudow, eindhalte van lijn U7 die (onder andere) langs Neukölln, Mehringdamm, Eisenacher Straße en Charlottenburg rijdt. Vertrekt om de 5 à 10 min. bij halte A6-7 voor de aankomsthal in T1. Koop een **kaartje** aan de gele automaten. Tarief ABC geldt: € 3,80 (€ 13,80 voor 4 kaartjes). Niet alle bankpassen worden aanvaard, voorzie pasmunt. Een kaartje is 2 uur geldig, u moet het ontwaarden aan de rode zuilen. Raadpleeg de dienstregeling op www.berlin-airport.de (tabblad *Current Connections* of *Live-Verbindungen*).

Taxi – Ca. 40 min. rijden (€ 50/60). Standplaats voor terminal T1, niveau E0.

LUCHTHAVEN POTSDAM

De rechtstreekse bus **BER2** brengt u in 55 min. van de luchthaven naar het station van Potsdam (Potsdam Hbf). 16 bussen/dag vanaf halte A2. Een kaartje kost € 9,50 (alleen te koop op de bus). www.angerbus.de

Taxi – Ca. 40 min. rijden (€ 40).

Met de trein

Het centraal station (**Hauptbahnhof**) bevindt zich in het centrum en is verbonden met de lijnen S3, S5, S7, S9 en S75 van de **S-Bahn** en metrolijn U5. www.bahnhof.de

 Kaart van het openbaar vervoer op de achterste binnenflap.

OPENBAAR VERVOER

Dienstregeling: *ma.-do. 4.00-0.30 u; vr.-zo. dag en nacht (behalve lijn U4 en sommige lijnen van de S-Bahn). Nachtbussen, -trams en -S-Bahn: 0.30-4.30 u.*

Interessante formules:

Tageskarte (1 d.) – Geldig op de U-Bahn (metro), S-Bahn (sneltram), bus en tram (zones AB) - € 8,80.

Berlin WelcomeCard – Geldig op de U-Bahn (metro), S-Bahn (sneltram), bus en tram (zones AB) - 48 uur (€ 24), 72 uur (€ 34), 5 d. (€ 47).

WAT U NIET MAG MISSEN

Onze favoriete 'mooiste plekjes'

1

Charlottenburg★★★
Vouwkaart A2-4 - blz. 110

2

Museumsinsel★★★
Vouwkaart F-G3 - blz. 43

3

Gemäldegalerie★★★
Vouwkaart E5 - blz. 94

4

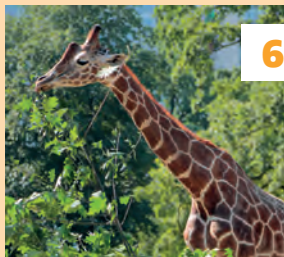
Gendarmenmarkt★★★
Vouwkaart F4 - blz. 72

5

Jüdisches Museum★★★

Vouwkaart F-G6 - 📍 blz. 78

6

Zoologischer Garten★★★

Vouwkaart C5 - 📍 blz. 102

7

East Side Gallery★★

Buiten de vouwkaart, via H4 - 📍 blz. 70

8

Reichstag★★

Vouwkaart E3-4 - 📍 blz. 28

9

Brandenburger Tor★★

Vouwkaart F4 - 📍 blz. 33

10

Landwehrkanal★★

Vouwkaart G-H6 - 📍 blz. 80

HOOGTEPUNTEN VAN MICHELIN

♥ **Ontdek de ware betekenis van het woord *Frühstück*** in een van de gezellige cafés in de wijk Prenzlauer Berg. Tussen de Kollwitzplatz, de Helmholtzplatz en de Oderberger Straße werd de kunst van het brunchen uitgebreid tot... 16.00 u. Cool, gezellig en origineel! 📍 *blz. 128.*

♥ **Doorkruis de stad per fiets** om te ervaren hoe groot Berlijn wel is. Omdat de fiets hier het beste vervoermiddel is, vindt u hier veel fietsverhuurders en vrijwel overal aangelegde fietspaden. 📍 *blz. 15, 18.*

♥ **Kraak een luchthaven.** Vroeger konden de Berlijners naar het park Tiergarten of Grunewald, als ze wat ruimte en groen om zich heen wilden. Nu is er het asfalt van de voormalige luchthaven Tempelhof: 355 ha vrijheid onder een eindeloze hemel om te kiten, te skaten, te barbecueën of te tuinieren. 📍 *blz. 86.*

♥ **Snuif de geur van het oude Berlijn op.** Onder de straten die wisten te ontsnappen aan de bombardementen van 1945 bevinden zich enkele pareltjes, zoals de Fasanenstraße met zijn oude gebouwen. Het meest indrukwekkend is misschien wel de Kirchgasse in het voormalige Tsjechische dorp Rixdorf. 📍 *blz. 88.*

♥ **Slalom tussen de kraampjes aan de Maybachufer.** Op vrijdag worden de oevers van het Landwehrkanal omgevormd tot een Turkse markt met heerlijke kruiden en straatmuzikanten. Het is er heel druk, maar ook o zo gezellig! 📍 *blz. 88.*

♥ **Droom weg bij de landschappen van de Duitse romanticsi.** De Berlijnse musea herbergen veel schatten die u maar zelden elders kunt ontdekken. Een mooi voorbeeld hiervan zijn de werken van de kunstschilder Caspar David Friedrich op de derde verdieping van de Alte Nationalgalerie. Tussen mist en mysterie... 📍 *blz. 45.*

6

© B. Gardel/hemis.fr

Genieten in de Strandbar tegenover het Bode-Museum.

In Kreuzberg drijft het Badeschiff op de Spree.

♥ Dobber rond in het Badeschiff.

Berlijn telt 37 zwembaden, maar geen enkel is te vergelijken met het drijvende bad op de Spree, bij de kruising van Kreuzberg, Treptow en Friedrichshain. Heel leuk in de zomer! 📍 blz. 85.

♥ **Treed in de voetsporen van Good Bye Lenin!** In de Berolinastraße, achter de Alexanderplatz, werd de film van Wolfgang Becker grotendeels opgenomen. Wilt u echt proeven van de 'ostalgie', de nostalgie naar de DDR, ga dan naar het museum Alltag in der DDR, waar u zelfs naar de gezangen van de pioniers kunt luisteren. 📍 blz. 66.

♥ **Ga op bezoek bij de Pruisische koningen.** Met de S-Bahn reist u in 33 minuten van de halte Zoologischer

Garten naar Potsdam, waar de koningen van Pruisen hun lusthoven, Chinese pagode, Hollandse wijk en Russische kolonie hadden. De Unesco riep dit architecturale geheel uit tot werelderfgoed. 📍 blz. 117.

♥ **Zoek hogere sferen op.** Om heel Berlijn in een oogopslag te overzien moet u naar de Fernsehturm: de televisietoren is 368 m hoog, maar enkel tegen betaling te beklimmen. De futuristische koepel van de Reichstag is wel gratis en biedt een uitzicht over 360°. Trek erheen wanneer de schemering valt, dan is het nog magischer! 📍 blz. 58 en blz. 28.

BERLIJN IN 3 DAGEN

De hoofdstad van Duitsland is zo uitgestrekt dat drie dagen beslist niet voldoende zijn om alles te zien. We raden aan om u te beperken tot het historisch centrum en enkele musea uit te kiezen! Terugkomen doet u hoe dan ook...

De eerste dag

► Ochtend

Vertrek bij het belangrijkste symbool van Berlijn, de **Brandenburger Tor**★★ (blz. 33). Ga daarna naar de **Reichstag**★★ (blz. 28) in het noorden (vergeet niet vooraf te reserveren) en de nieuwe wijk langs de Spree. Keer terug naar de Brandenburger Tor en volg de laan **Unter den Linden**★★ (blz. 36): ze brengt u naar het

Deutsches Historisches Museum★★ (blz. 40) en zijn aangename café.

► Na de lunch

Breng de middag door op het **Museumsinsel**★★★ (blz. 43), door de Unesco uitgeroepen tot werelderfgoed. Op donderdag sluiten vijf musea pas om 20.00 u, zodat u er zeker drie kunt bezichtigen. Geniet u liever van de zon? Stap dan in voor een korte boottocht over de Spree, met vertrek bij het **DDR Museum**★ (blz. 48) en de **Berliner Dom**★ (blz. 48).

► Avond

Bij helder weer raden we de **Alexanderplatz**★ (blz. 57) en de **Fernsehturm**★ (blz. 58) aan, vanwaar u tot middernacht kunt genieten van een panoramisch uitzicht over de stad.

8

Een binnenplaatsje van de Hackescher Markt

Dineer in de wijk Scheunenviertel, rond de Hackescher Markt.

De tweede dag

► Ochtend

Bij het verlaten van metrostation Stadtmitte trekt u naar de **Gendarmenmarkt**★★ (blz. 72) en neemt u lijn U6 naar het station Kochstraße en **Checkpoint Charlie**★ (blz. 75), de voormalige grenspost tussen oost en west. Neem een koffiepauze in het opmerkelijke **Jüdisches Museum**★★★ (10 minuten lopen, blz. 78) of picknick langs het Landwehrkanal.

► Na de lunch

De sfeer opsnuiven in 'Klein Istanbul'? Dan moet u naar Kottbusser Tor en de Maybachufer, waar op vrijdag een Turkse markt gehouden wordt. Vervolgens kunt u poolhoogte nemen in **Kreuzkölln** (blz. 88), de nieuwe modewijk. Neem bij het station Kottbusser Tor lijn U1 tot Schlesisches Tor en steek de rivier over: aan de andere zijde van de **Oberbaumbrücke**★ (blz. 71) ligt het langste nog bewaarde deel van de Berlijnse Muur, de **East Side Gallery**★★ (blz. 70).

► Avond

Dineer in de buurt van de Simon-Dachstraße en duik in de wijk **Friedrichshain** (blz. 68) het nachtleven in. Keer terug naar het centrum via de **Karl-Marx-Allee**★ (blz. 68).

De derde dag

► Ochtend

Keer terug naar de Brandenburger Tor, nu voor de westelijke zijde van het historisch centrum. Bezichtig het

EEN DAGJE LANGER BLIJVEN

Bezichtig het barokke kasteel Charlottenburg★★ (blz. 110) of het rococoslot Sanssouci★★★, de residentie van de koningen van Pruisen in Potsdam★★★ (blz. 117). Eindig de dag in schoonheid met een concert in de Philharmonie★★ (blz. 97) met zijn uitzonderlijke akoestiek, een reggae-avond in de Yaam (blz. 145) of een etentje in de aangename wijk Prenzlauer Berg★★ (blz. 64).

Holocaust-Mahnmal★★ (blz. 34) en volg dan de Ebertstraße tot de **Potsdamer Platz**★★ (blz. 89), om te genieten van het uitzicht vanaf het Panoramapunkt. U kunt hier meteen ook een hapje eten.

► Na de lunch

Bezoek de **Gemäldegalerie**★★★ (blz. 94) van het **Kulturforum**★★ en neem op de oevers van het **Landwehrkanal** bus M29 naar het **Diplomatenviertel** (blz. 98). Stap uit bij het KaDeWe (vooral de kruidenierswaren zijn interessant!) en de **Gedächtniskirche** (blz. 106). Wandel daarna langs de bekende **Ku'damm** om te shoppen. Of zoek de natuur op in de immense **Tiergarten**★ (op 5 minuten lopen van het Kulturforum, blz. 101) voor een pauze tussen de grote bomen, of ga naar de biergarten aan de oever van de Neuer See (blz. 137).

► Avond

Kuier rond op de Fasanenstraße en dineer op de **Savignyplatz**★ (blz. 109). Proef van het kenmerkende West-Berlijnse dolce vita.

DE REIS VOORBEREIDEN

Formaliteiten

Identiteitspapieren – Alle onderdanen van een lidstaat van de Europese Unie moeten in het bezit zijn van een geldig paspoort. Minderjarigen die alleen reizen, moeten een geldig paspoort kunnen voorleggen, of een identiteitskaart met een toestemming van de ouders (verkrijgbaar in het gemeentehuis of op het politiebureau).

Visum – Inwoners van de Europese Unie hebben geen visum nodig.

Douane – Door het Akkoord van Schengen vinden er geen paspoortcontroles plaats aan de binnengrenzen van de Europese Unie. Wanneer u het land binnenkomt via een land dat geen deel uitmaakt van de Europese Unie, moet u langs de douane en de goederen aangeven die u mee hebt.

Geldzaken

De munteenheid is de **euro**.

Creditcards – Visa en EuroCard worden het meest gebruikt in Berlijn. Weet echter dat veel restaurants, cafés en bars nog altijd de voorkeur geven aan contante betaling. Zorg er dus altijd voor dat u ook contant geld bij u hebt.

Let op: in de oostelijke wijken van de stad zijn pinautomaten soms moeilijk te vinden.

C *In geval van verlies van uw bankpas of creditcard: zie het kader 'Noodnummers', blz. 15.*

Met de auto

C *'Aankomst in Berlijn', blz. 3.*
Gaat u met de auto naar Berlijn, vergeet dan niet vooraf een milieusticker voor uw auto aan te vragen. Zonder sticker mag u de *Umweltzone* ('milieuzone') in de stadscentra van Duitse grootsteden niet in. De sticker is verkrijgbaar bij de ANWB of op www.tuv.nl.

Met de trein

C *'Aankomst in Berlijn', blz. 3.*
De trein brengt u in ongeveer 7 uur vanuit Amsterdam rechtstreeks naar Berlijn. Vanuit België moet u overstappen in Amsterdam of Keulen.

NMBS – ☎ 070 79 79 79 (België) - www.b-europe.com

NS – ☎ 030 230 00 23 (Nederland) - www.nsinternational.nl

Deutsche Bahn (DB) – www.bahn.com (bepaalde diensten en prijzen).

Met het vliegtuig

C *'Aankomst in Berlijn', blz. 3.*
De nieuwe internationale luchthaven **Berlin Brandenburg Willy Brandt (BER)** ligt ten zuiden van Berlijn, op het grondgebied van Schönefeld.
☎ 030 609 16 09 10 - www.berlin-airport.de (vooral Engels en Duits).

GEWONE LUCHTVAARTMAATSCHAPPIJEN

Brussels Airlines – Rechtstreekse vluchten vanuit Brussel naar Berlin Brandenburg. ☎ 02 723 23 62 -

www.brusselsairlines.com

KLM – Rechtstreekse vluchten vanuit Amsterdam naar Berlin Brandenburg.

☎ 020 474 77 47 - www.klm.com

GOEDKOPE VLUCHTEN

Deze reisagentschappen vergelijken de tarieven van luchtvaartmaatschappijen.

Sommige bieden ook hotels aan:

Momondo – www.momondo.be

Skyscanner – www.skyscanner.nl

Vliegwinkel.nl – www.vliegwinkel.nl

Connections – www.connections.be

Vliegtickets.com –

www.vliegtickets.com

Easyjet – Rechtstreekse vluchten vanuit Amsterdam naar Berlin Brandenburg - www.easyjet.com

Ryanair – Rechtstreekse vluchten vanuit Brussel naar Berlin Brandenburg - www.ryanair.com

Seizoenen en klimaat

Zomer – Gemiddelde temperatuur: 22-23 °C, met soms pieken boven de 30 °C.

Winter – Gemiddelde temperatuur: 2-3 °C, met erg koude periodes (sneeuw en ijs).

Wind – Koud en bijtend in de **winter**; in de **zomer** brengt hij daarentegen wat verkoeling.

Neerslag – De hoeveelheid neerslag, die regelmatig verspreid is over het jaar, is lager dan in Brussel of Amsterdam.

Hitlijst van de seizoenen – De beste maanden van het jaar lopen van **mei**

tot september. Op dat ogenblik is de stad op haar groenst en heerst in de straten een levendige drukte.

De periode van **de advent (voor Kerstmis) tot Nieuwjaar** is ondanks de koude ook aangenaam: de ondergesneeuwde straten en de kinderen die op de slee van school komen, de gezellige sfeer op de kerstmarkten (die op de Gendarmenmarkt is een van de mooiste) en de warme, nooit saai ingerichte cafés, waar u kunt genieten van een latte macchiato of een goede glühwein (warme wijn met kruiden), dragen allemaal bij tot de Berlijnse magie in deze tijd van het jaar.

Toeristische informatie

www.germany.travel/nl – Website van het Duitse Nationale Toeristenbureau. Allerhande informatie over de steden, musea, hotels...

www.visitberlin.de – Website van de toeristische dienst van Berlijn, in het Duits en het Engels. De toeristische dienst beheert de informatiekiosken, de **Berlin Tourist Info**:

Flughafen BER – Luchthaven Willy-Brandt (terminal 1, niveau 0) - dag. 9.00-21.00 u.

Hauptbahnhof – Begane grond - ingang Europa Platz 1 - dag. 9.00-19.00 u.

Brandenburger Tor – Pariser Platz - zuidelijke vleugel - dag. 10.00-18.00 u.

PRAKTISCHE INFO

Ambassades

Ambassade van België –
 Jägerstr. 52-53 - 10117 Berlijn -
 ☎ 030 20 64 20 - www.germany.diplomatie.belgium.be/nl

Ambassade van Nederland –
 Klosterstraße 50 - 10179 Berlijn -
 ☎ 030 20 95 60 - www.nederlandwereldwijd.nl/landen/duitsland

Banken

Alle grote banken hebben verscheidene filialen in de hoofdstad. De openingstijden verschillen van kantoor tot kantoor.

14

📍 'Openingstijden', blz. 17.

Bezichtigen

Museumspass – Te koop voor € 29 in de kantoren van Berlin Tourist Info

📍 blz. 13) en online (shop.visitberlin.de). De kaart geeft vrije en prioritaire toegang tot de permanente collecties van dertig Berlijnse musea (ook die van het Museumsinsel) gedurende drie opeenvolgende dagen. Opgelet: dit kaartje is niet geldig voor het openbaar vervoer.

WelcomeCard Museumsinsel – Te koop voor € 52 in de kantoren van Berlin Tourist Info (📍 blz. 13) en aan de automaten van de metro. Met deze kaart, die 3 dagen geldig is, hebt u onbeperkt toegang tot het openbaar vervoer in Berlijn en de permanente collecties van de musea op het Museumsinsel. Daarnaast hebt u, net zoals bij de **WelcomeCard** (📍 blz. 17) 25% korting in 35 andere musea. Opgelet, u moet er intensief gebruik van maken om er voordeel uit te halen.

Elektriciteit

De netspanning is 220 V, net als overal op het Europese vasteland.

Feestdagen

1 jan. – Nieuwjaar.

Maart/april – Goede Vrijdag, Pasen en paasmaandag.

1 mei – Dag van de Arbeid.

Mei – Hemelvaartsdag.

Mei/juni – Pinksteren en pinkstermaandag.

3 okt. – Nationale feestdag.

31 okt. – Feest van de Hervorming (alleen in de deelstaat Brandenburg).

25 en 26 dec. – Kerstmis.

NOODNUMMERS

Europees noodnummer – ☎ 112

Politie – ☎ 110

Medische noodgevallen – ☎ 116 117

Tandheelkundige permanentie –
 ☎ 89 00 43 33

Antigifcentrum – ☎ 192 40

Gevonden voorwerpen –
 ☎ 902 77 31 01

Diefstal/verlies van bankpas:

Belgische reizigers - alle bankpassen:
 ☎ +32 70 344 344

Nederlandse reizigers - alle bankpassen:
 ☎ +31 88 3855 372

Fietsen

De fiets is koning in Berlijn. We kunnen u dan ook alleen maar aanraden om de stad met dit vervoermiddel te ontdekken. Het is misschien wel de origineelste, snelste en aangenaamste manier om u te verplaatsen. De afwezigheid van hellingen en de kwaliteit van de vele fietspaden zijn extra redenen om de fiets te nemen. De vele groene ruimtes in de stad en de bossen nodigen zeker uit tot een fietstochtje.

'CALL A BIKE'

Als u 18 jaar of ouder bent, kunt u een van de bijna tweeduizend Call a Bikes huren van de Deutsche Bahn (nationale spoorwegmaatschappij). De rood-zilveren fietsen zijn beschikbaar op de grote kruispunten en in de belangrijkste S-Bahnstations. Een Call a Bike kost € 1 per kwartier (max. € 9 per dag). Voor meer informatie en inschrijving: ☎ 069 42 72 77 22 of www.callabike.de

VERHUUR VAN FIETEN

De fietsverhuurders bevinden zich voornamelijk in de wijk Mitte: Auguststr. 29a - ma.-vr. 10.00-19.00 u, za. 10.00-16.00 u.

Ook op het station van Friedrichstraße (toegang Dorotheenstraße 30) worden fietsen verhuurd: ma.-vr. 10.00-19.30 u, za. 10.00-18.00 u - ☎ 030 215 15 66 - www.fahrradstation.com - tarief: € 15/dag; € 25 voor 3 dagen (€ 39 voor een weekend).

FIETSEN LANGS DE MUUR

Het 160 km lange fietspad van de Muur van Berlijn steekt grotendeels uit boven de oude versterkte *Kolonnenwege*. De route volgt het traject dat de soldaten

van de voormalige DDR gebruikten om de grens te bewaken of waarlangs de bevoorradingstrucks reden. Een gedetailleerde kaart en beschrijving van de veertien delen van deze Mauer Radweg zijn beschikbaar op www.berlin.de/mauer (tabblad 'Mauerweg').

VOORZICHTIG!

De brede Berlijnse voetpaden worden gebruikt als fietspad. Wees als voetganger dus voorzichtig en houd rekening met de markeringen die de ruimte voor de fietsers afbakenen.

Fietstaxi's

Van april tot oktober rijden er van 13.00 u tot 20.00 u op vier taxilijnen fietstaxi's, die op riksja's lijken en twee passagiers kunnen vervoeren. Tarief: € 24/halfuur, € 42/uur. ☎ 01 78 80 000 41 of 030 28031609 - www.velotaxi.de

Foaien

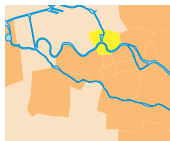
In restaurants en bars is het gebruikelijk de rekening naar boven af te ronden en een fooi te geven van 5 à 10%. U geeft de fooi rechtstreeks aan de ober; hem achterlaten op tafel wordt als onbeleefd beschouwd. Het is gebruikelijk dat u, wanneer u uw rekening krijgt, zegt hoeveel u wilt betalen, inclusief de fooi. Ook in taxi's is een fooi gebruikelijk.

Internet

De meeste hotels, jeugdherbergen, stations, metrostations en cafés beschikken over een wifiverbinding (de Duitsers gebruiken de afkorting 'WLAN' voor Wireless Local Area

REICHSTAG EN REGERINGSWIJK ★★

Eind vorige eeuw hebben duizenden ambtenaren en wagons gevuld met archieven Bonn, de hoofdstad van het voormalige West-Duitsland, verlaten om een onderkomen te vinden in Berlijn, de hoofdstad van het herenigde Duitsland. De splinternieuwe bestuurswijk van de stad ligt in een bocht van de Spree en bestaat uit gewaagde constructies van glas en beton. Een ervan is zelfs een ware toeristische trekpleister geworden, de 'oude' Reichstag, met zijn transparante koepel die oplicht wanneer de avond valt.

► **Bereikbaarheid:** 1,2, 25 Brandenburger Tor, 5 Bundestag, Brandenburger Tor, Hauptbahnhof, 6 Naturkundemuseum, M85, 100 Platz der Republik, Reichstag. **Detailkaart van de wijk blz. 40-41. Uitneembare vouwkaart E-F2-4.**

► **Aanrader:** Om veiligheidsredenen is de Reichstag enkel te bezichtigen na reservering via de website. Doe dit ruim voor uw vertrek. Andere oplossing: waag uw kans bij het loket aan de Scheidemannstraße of reserveer een tafeltje in het restaurant boven in het gebouw ('De beste adressen/Uit eten', blz. 124). Een indrukwekkend uitzicht gegarandeerd, zonder wachtrij!
 'De beste adressen', blz. 124, 148.

28

Reichstag ★★

Platz der Republik 1 - 030 22 73 21 52 en 030 22 73 59 08 - www.bundestag.de
de - - bezichtiging van de koepel dag. 8.30-24.00 u (laatste toegang 21.45 u) - gesl. 24 dec. en 31 dec. na 16.00 u - gratis (incl. audiogids) - enkel na reserv. via de website (minimaal 3 dagen vooraf) of ter plaatse aan het loket 'Anmeldung Kuppel' in de Scheidemannstraße) - identiteitsbewijs verplicht.

In 1871, toen Berlijn werd uitgeroepen tot hoofdstad van het Reich, was er geen enkel gebouw in de stad voldoende groot om onderdak te bieden aan de Reichstag. Architect Paul Wallot kreeg de opdracht een indrukwekkend paleis (1894) te bouwen, waaraan hij

prompt vier hoektorens toevoegde als verwijzing naar de vier landen die deel uitmaakten van het Duitse keizerrijk: Beieren, Saksen, Pruisen en Württemberg. Het gebouw is er 'Voor het Duitse volk', zoals te lezen is op het fronton (*Dem Deutschen Volke*) en kent een bewogen geschiedenis: verwoest door brand in 1933 (kader blz. 30), vernield tijdens de oorlog, verlaten en eenzaam naast de Muur. Dankzij de hereniging van het land herrees het gebouw uit zijn as: de Britse architect **Norman Foster** heeft de Reichstag niet alleen gerestaureerd, hij heeft het gebouw ook bekroond met een opmerkelijke koepel van staal en glas van 23 m hoog en 40 m breed als symbool voor het verlangen naar democratische

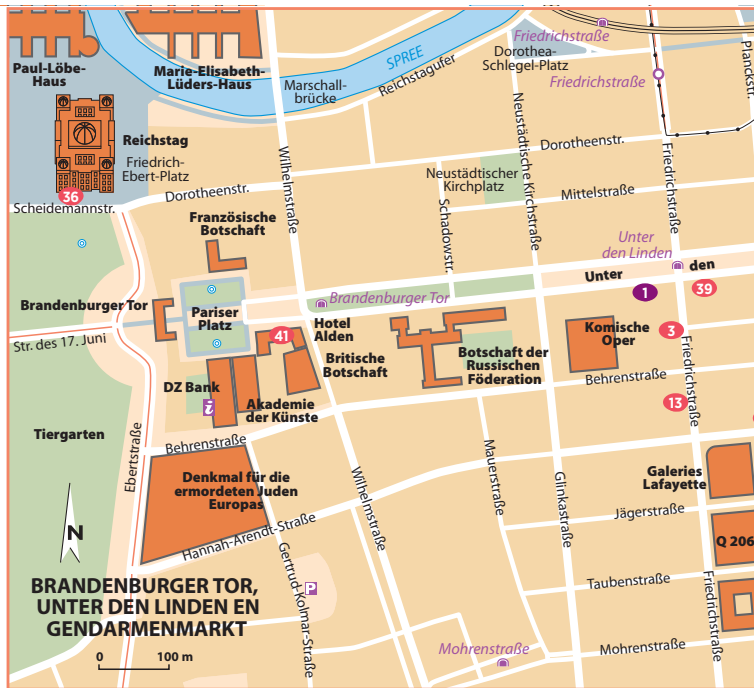
De koepel van de Reichstag werd ontworpen door Foster +Partners. © Nikada/Getty Images Plus

verschrikkelijk eenzaam, een uitvoering van het ontroerende beeldhouwwerk van Käthe Kollwitz (C blz. 114): *Treurende moeder met dode zoon*, dat de kunstenaar maakte nadat haar zoon gesneuveld was op het slagveld van de Eerste Wereldoorlog.

Deutsches Historisches Museum ★★

Unter den Linden 2 (tijdelijke ingang tijdens de renovatiewerkzaamheden: Hinter dem Gießhaus) - ☎ 030 20 30 40 - www.dhm.de - ♿ - dag. 10.00-18.00 u (do. tot 20.00 u) - gesl. 24 dec. - € 8.

UIT ETEN

Bocca di Bacco.....	13	Crackers.....	3	Lutter und Wegner.....	42
Borchardt.....	20	Dachgartenrestaurant Käfer.....	36	Rotisserie Weingrün.....	49
Café im Zeughaus.....	1	Little Green Rabbit.....	39	Wilhelm Alexander.....	38
		Lorenz Adlon Esszimmer.....	41		

Het Duits historisch museum is gevestigd in het mooiste barokgebouw van Berlijn, het voormalige Pruisische **Zeughaus** (arsenaal, dat een groot-schalige renovatie ondergaat). Bij de bouw (1695-1706) van dit gebouw met de met mooie beelden verfraaide en lichtroze gevel waren de grootste

architecten van die tijd betrokken, onder wie **Andreas Schlüter**, die de 22 **maskerkoppen** van stervende soldaten op het binnenhof maakte. De permanente tentoonstelling (*opnieuw toegankelijk na de renovatiewerkzaamheden, vermoedelijk vanaf 2026*) behandelt de belangrijkste

IETS DRINKEN

Brauhaus Georgbräu 6
 Newton Bar 15

WINKELN

Meissen 1
 Rausch Schokoladenhaus 18

UITGAAN

Pierre-Boulez-Saal 23

UIT ETEN

Berlijn is een paradijs voor hongerige en gehaaste stadsmensen: op elk ogenblik van de dag kunt u in een *Imbiss* of café terecht voor goedkope menu's. Typisch Berlijns zijn de *Bratwurstwalker* op de Alexanderplatz: met de grill op de buik gebonden verkopen ze *Rostbratwurst*. Andere specialiteit: de copieuze brunchbuffetten die sommige cafés op zondag aanbieden voor circa € 10. Echte gastronomen kunnen dan weer terecht in vele verfijnde restaurants.

☞ 'De beste adressen/lets drinken', blz. 133, 'Uit eten', blz. 20 en 'Gastronomie', blz. 167.

124

☞ Onderstaande adressen vindt u terug op de **uitneembare vouwkaart** aan de binnenzijde van het omslag; zoek het overeenkomstige nummer (bv. 1). De aanwijzingen in het rood verwijzen eveneens naar deze kaart. De meeste adressen staan ook aangeduid op de detailkaart van de verschillende wijken.

Reichstag

Detailkaart van de wijk blz. 40-41

MINDER DAN € 15

51 **Die ständige Vertretung – F3** - Schiffbauerdamm 8 - Friedrichstraße - ☎ 030 282 39 65 - www.staev.de - ♿ - dag. 10.00-1.00 u - gerechten € 10-18. Deze brasserie opende in 1997 en was oorspronkelijk bedoeld voor de bedienden van de Duitse ministeries, die na de eenmaking van Bonn naar Berlijn werden overgebracht.

TUSSEN € 30 EN € 60

36 **Dachgartenrestaurant Käfer – E4** - Platz der Republik - in de Reichstag - Brandenburger Tor - ☎ 030 227 92 20 - www.feinkostkaefer.de - ♿ - dag. 9.00-17.00 u en 19.00-23.30 u - menu's € 45-75. Vanuit dit restaurant op het dak van de Reichstag hebt u een indrukwekkend uitzicht over het oosten van Berlijn. Goede Duitse gerechten. Tip: als u hier reserveert, hoeft u niet aan te schuiven voor de bezichtiging van de Reichstag.

Brandenburger Tor

Detailkaart van de wijk blz. 40-41

MEER DAN € 60

41 **Lorenz Adlon Esszimmer – F4** - Unter den Linden 77 - Brandenburger Tor - ☎ 030 22 61 19 60 - www.lorenzadlon-esszimmer.de - wo.-za. 19.00-23.00 u (u kunt bestellen tot 21.30 u) - menu € 190-250 (met wijn tot € 350). Hier kunt u genieten van het luxueuze decor van het legendarische Hotel Adlon. Verfijnde Franse gerechten en klassieke gerechten met een moderne toets.

Unter den Linden

Detailkaart van de wijk blz. 40-41

MINDER DAN € 15

26 **Deponie N° 3 – F3** - Georgenstr. 5 - Friedrichstraße - ☎ 030 20 16 57 40 - www.deponie3.de - di.-za.

16.00-22.00 u - gerechten € 12-17. Berlijnse bistro met een gevarieerde clientèle, gelegen onder een boog van de S-Bahn! Op de kaart staan Berlijnse specialiteiten, snacks en enkele stevigere gerechten.

39 Little Green Rabbit – F4 – Unter den Linden 21 – U Unter den Linden – ☎ 030 20 92 13 17 – www.littlegreenrabbit.de – dag. 11.00-18.00 u (vr.-za. tot 20.00 u) – alleen betalen met bankpas – vanaf € 5,90. In dit 'duurzame' fastfoodrestaurant vinden ook vegetariërs en veganisten iets naar hun gading voor de lunch. Stel er zelf een salade samen (klein of groot), of kies voor hartige taart, een gevulde aardappel of soep. Neem plaats aan de grote, ruwe houten tafels binnen of buiten.

TUSSEN € 15 EN € 30

1 Café im Zeughaus – G4 – Unter den Linden 2 – S U Friedrichstraße – ☎ 030 20 64 27 44 – www.dhm.de – ♿ – wo.-vr. 12.00-17.00 u, za.-zo.

10.00-16.00 u - gerechten € 15-22. Het café van het Deutsches Historisches Museum heeft twee troeven: ten eerste de ruime keuze aan snacks en kleine gerechten en ten tweede het mooie terras met uitzicht op de Berliner Dom.

TUSSEN € 30 EN € 60

3 Crackers – F4 – Friedrichstraße 158 – U Unter den Linden – ☎ 030 680 73 04 88 – www.crackersberlin.com – dag. 18.00-23.00 u – gerechten € 22-38. Achter een onopvallende zwarte deur zit dit restaurant met een clubsfeer. Men serveert er in een gedempte sfeer goed bereide gerechten, zoals *caponata* en *Maultasche* (rissoles) met champignons.

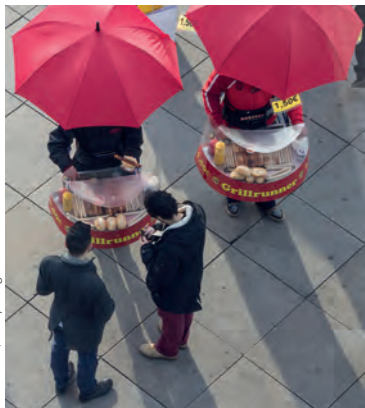
Museumsinsel

Detailkaart van de wijk blz. 60-61

MINDER DAN € 15

2 Cu29 – G3 – James-Simon-Galerie (1ste verd.), Eiserne Brücke – S U Friedrichstraße – ☎ 030 959 98 57 72 – www.cu-berlin.de – di.-zo. 10.00-18.00 u – gerechten € 9-17. In deze lichte en minimalistisch parallelipedum, ontworpen door David Chipperfield, kunt u als lunch een *vegetarische bowl* met couscous en avocado, of, typisch Duits, haring met augurken en *Königsberger Klopse* met kappertjes en gekonfijte biet bestellen. Gezellig, ook al is het er soms te druk.

38 Wilhelm Alexander – G4 – In het Humboldt Forum, Schloßplatz – U Museumsinsel – ☎ 030 318 73 24 30 – www.wilhelmalexander.de – dag. 11.00-19.00 u – gerechten € 12-15. Dit adres, enigszins verscholen in een hoek van het Schlüterhof, is minder toeristisch dan de *Bistro* ernaast. Geniet er in alle

Bratwurstwalker op de Alexanderplatz

DE BERLIJNSE MUUR

De context

Na de Tweede Wereldoorlog werd Berlijn verdeeld in vier bezettingszones (Amerikaanse, Britse, Franse en Russische bezetting). De stad werd zo de speelbal van de wereldpolitiek. Op 23 mei 1949 werd de **Bundesrepubliek Deutschland** (BRD) opgericht en op 7 oktober de **Deutsche Demokratische Republik** (DDR). De Berlijnse agglomeratie werd een deelstaat van de BRD, terwijl de grondwet van de DDR de stad opeiste als hoofdstad. De DDR ging ervan uit dat West-Berlijn slechts tijdelijk 'bestuurd' werd door de NAVO.

158

Van de versperring tot de Muur

Tijdens de jaren 1950 vertrokken steeds meer mensen uit de DDR. Zondag **13 augustus 1961** werd in de vroege ochtend een zwaarbewaakte, voorlopige versperring opgetrokken langs de grens met West-Berlijn, die al gauw vervangen werd door een muur die de stad in twee sneed. Eind 1961 waren er zeven plekken waar men tussen oost en west kon reizen.

Van beide kanten

Door de scheiding moesten in beide stadsdelen de ontbrekende instellingen en vestigingen zo snel mogelijk opnieuw worden gevormd. De omgeving van de Gedächtniskirche werd het centrum van West-Berlijn, de Alexanderplatz het zwaartepunt van de renovatie van het

oostelijke deel. Beide delen ondergingen wijzigingen en moesten fungeren als etalage voor hun respectieve politieke systeem. Ondanks alles werd aan beide zijden het leven weer 'normaal'.

De val

In 1989 zorgde de opheffing van het IJzeren Gordijn tussen Hongarije en Oostenrijk voor het vertrek van steeds meer Oost-Duitsers. Op 4 november kwamen meer dan een half miljoen mensen samen op de Alexanderplatz om democratische hervormingen te eisen. Op 9 november kondigde **Günther Schabowski**, lid van het partijbureau van de Sozialistische Einheitspartei Deutschlands (SED), tijdens een persconferentie een soepelere reglementering aan op het vlak van reizen naar het buitenland. Toen hem gevraagd werd wanneer de maatregel van kracht werd, antwoordde hij: 'Meteen'. De Oost-Berlijners die naar het westen wilden, stroomden in groten getale toe bij de grensovergangen, waar men van niets wist. In de stad heerste een immense euforie. In de weken die volgden, werden nieuwe grensovergangen geopend, de meest symbolische is de Brandenburger Tor, op **22 december 1989**, anderhalve maand na de val van de Muur. Sindsdien is het grootste deel van de Muur gesloopt. Het grootste nog bestaande stuk is de East Side Gallery (📍 blz. 70). 📍 'Gedenkstätte Berliner Mauer', blz. 67, 'Mauermuseum', blz. 75.

HEDENDAAGSE ARCHITECTUUR

Sinds 1989 zijn honderden miljarden euro's geïnvesteerd in de bouwwerken in Berlijn, vooral in het voormalige *no man's land* tussen Oost- en West-Berlijn. Het aanzienlijke aantal bouwplaatsen en de verscheidenheid van de projecten maakten van de stad het **'mekka voor architecten'**, die hier een fantastische gelegenheid kregen om op de drempel van de 21ste eeuw een grote Europese stad bijna in haar geheel te herdenken.

De kritische heropbouw

Na een lang en levendig debat tussen de avant-gardisten (die een 'nieuw Berlijn' wilden creëren) en de traditionalisten (die vooral bekommerd waren over de historische structuren), werd de notie van een kritische heropbouw aangenomen. Het idee: de nieuwe constructies moeten harmoniëren met het plan van de stad en rekening houden met de bestaande stedenbouwkundige tradities op het vlak van rooilijn, hoogte en richting. Ze moesten ook steeds beschikken over een deel woonruimte (twintig procent), omdat het de bedoeling was een ruimte te ontwerpen die zowel voor werk, woning als voor ontspanning was bestemd, eerder dan grote mono-functionele zones in het leven te roepen.

'Verscheidenheid in de eenheid'

Nadat de steigers waren afgebroken, verscheen echter een stad van contrasten. De referentie aan vergeten tradities zorgde voor een verbazingwekkende

'verscheidenheid in de eenheid'. Historische bouwwerken staan zij aan zij met voorbeelden van vernieuwende architectuur, zoals het gebouw van de DZ Bank van **Frank Gehry** op de Pariser Platz, die respect voor de bouwcriteria verenigt met een spectaculaire interieurdecoratie, de deconstructivistische architectuur van **Daniel Libeskind** voor het Jüdisches Museum, het glazen bouwwerk van de Galeries Lafayette van **Jean Nouvel** of Quartier 206 van **Henry Cobb**, dat verwijst naar de traditie van het expressionisme. Denk ook aan de nieuwe ambassades (📍 blz. 98-100) en uiteraard aan de Potsdamer Platz, waaromheen de crème de la crème van de internationale architectuurwereld (**Renzo Piano, Helmut Jahn, Sir Richard Rogers...**) verschillende futuristische torens heeft opgetrokken. De nieuwe parlements- en regeringswijk van Axel Schultes en Charlotte Frank, de 'Band des Bundes' (📍 blz. 30), brak met de avant-gardistische herdenking van het stedelijk project met een aantal regels. Schultes ontwierp ook het gebouw van het Bundeskanzleramt en plande de herinrichting van de Reichstag, uitgevoerd door Norman Foster, en de gebouwen van de Bundestag, die werden opgetrokken door **Stephan Braunfels** (*Paul-Löbe-Haus en Marie-Elisabeth-Lüders-Haus*). Recent is er nog de heropbouw van het Berliner Schloss, waarbij het originele gebouw (18de eeuw) wordt 'geherinterpreteerd' door de Italiaan **Francesco Stella** (📍 blz. 49).

Vertaling	Anja De Lombaert
Omslagontwerp	Keppie & Keppie
Omslagfoto	Nikada/www.istockphoto.com
Foto's achterplat	Van links naar rechts: Gendarmenmarkt (Frank Peters/ Getty Images Plus), Brandenburger Tor (hanohiki/ Getty Images Plus), East Side Gallery (Panama7/ Getty Images Plus)
Ontwerp binnenwerk	Keppie & Keppie
Oorspronkelijke titel	Le Guide Vert Week&GO Berlin
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Directie	Philippe Orain
Uitgevers	Catherine Guégan (Michelin), Lieven Defour (Lannoo)
Redactie	Aurélia Bollé, Clarisse Bouillet, Cécile Bouché-Gail, Tiphaine Cariou, Annabelle Georgen, Laurent Gontier, Guylaine Idoux, Jean-Charles Pharamond, Régis Présent-Griot
Cartografie	Aura Mardari, Costina-Ionela Lungu. Stadskaarten: © MICHELIN en © 2006-2018 TomTom. This material is proprietary and the subject of copyright protection, database right protection and other intellectual property rights owned by TomTom or its suppliers. The use of this material is subject to the terms of a license agreement. Any unauthorized copying or disclosure of this material will lead to criminal and civil liabilities.
Met dank aan	Véronique Aissani, Dominique Auclair, Marion Capéra, Cris- tian Catona, Carole Diascorn, Gabriel Dragu, Hervé Dubois, Bogdan Gheorghiu, Pascal Grougon, Margot Santraine, Marie Simonet, Claudiu Spiridon

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2023

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienwaardigheden, internetadressen...) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld. Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres	De Groene Reisgids Uitgeverij Lannoo Kasteelstraat 97 B-8700 Tielt degroenereisgids@lannoo.be	De Groene Reisgids Uitgeverij Terra Lannoo bv Postbus 23202 1100 DS Amsterdam Zuid-Oost info@terralannoo.nl
---------------------	---	---

www.lannoo.com

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

D/2023/45/286 - NUR 512 - ISBN 978-94-014-8918-8